

ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ І НАУКИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ПРОСТІР ЧИ БОЛОНІЗАЦІЯ...?

2005 р., Р.І. Пашов

аспірант кафедри філософії Національного технічного університету України „КПІ”

В сучасну епоху бурхливого розвитку науки і техніки, особливо актуальним постає питання виховання творчих особистостей. Що передбачає створення спеціальних методик рішення творчих задач, активізації творчого потенціалу людини. Необхідно формувати і розвивати молодіжне середовища через пошук і застосування ефективних механізмів управління й організації в науці.

Одним із таких напрямів є Болонський процес, тобто процес (рішення було прийнято в Болоньї) про взаємне визнання документів про освіту, який спрямований на підвищення якості навчання і наукової роботи, є не просто формалізацією якихось принципів і набуттям схожості з освітніми системами інших країн, що спостерігається у нас.

Не можна не помітити й того, що до останнього часу найпотужнішим двигуном Болонського процесу була бюрократія – національна (в особі міністерств), наднаціональна (в особі загальноєвропейських структур, які спочатку просто фінансували заходи, а згодом дедалі більше диктують умови) та університетська (в особі бюрократичних надбудов загальноєвропейських асоціацій). Загалом феномен бюрократії властивий будь-якому суспільному ладу і охоплює не якийсь один сегмент суспільства, а пронизує всі сфери людського життя. Оскільки все громадське життя потрапляє в поле впливу бюрократії, то і наука, як цілком певна, визначена форма діяльності і свідомості не уникла цієї долі.

Загалом бюрократизація науки полягає в тому, що вона набула жорстко інституалізованої форми. У результаті вчений значною мірою перетворився в службовця, в функціонера і виявився в системі ієрархізованих відносин. Його компетентність стала визначатися не реальними досягненнями, а положенням у системі "наукової" ієрархії. Дослідники, що аналізують різноманітні прояви процесів бюрократизації науки, відзначають, що творчі здібності і реальні досягнення перестають відігравати вирішальну роль в академічній кар'єрі, а посередність займає усе вище місце в науці (вірніше – біля науки). В наслідок професіоналізації і масового характеру дослідницької діяльності науковець подібно чиновникові, розглядає її в першу чергу, як засіб забезпечення власного економічного і соціального статусу. Відбулась трансформація: від „мислю – значить існую” до „мислю і на те існую...”. Грошова винагорода формується не на основі творчої продуктивності і дійсного внеску в науку, а на

основі академічного статусу і стажу роботи. Аналогічно чиновникові, науковець просувається по сходинках кар'єри, кожен наступний рівень якої зв'язаний зі зростанням соціального статусу і матеріального становища [3].

В свою чергу ринкові економічні відносини перетворюють наукову і педагогічну діяльність в свого роду підприємництво – „академічний капіталізм”. Тобто перевага прикладних цілей пізнання, платних досліджень за замовленням, очевидно домінує над безкорисливим творчим пошуком нового знання. Сучасний університет перетворюється в свого роду бізнес-одиницю, агентство з продажу послуг у сфері освіти. Результатом цієї тенденції стає якісна зміна змісту і форми освіти і науки, за рахунок витіснення фундаментальних дисциплін (досліджень) прикладними, орієнтованими на швидку практичну віддачу. До того ж це все відбувається на тлі функціональної кризи науки на всьому пострадянському просторі [5].

Це призводить до втрати реального змісту дослідницької діяльності, до відсутності обґрунтованих і ясних, а головне – об'єктивних критеріїв оцінок результатів роботи, до своєрідного союзу бюрократії, догматизму і бізнес-доцільності. Відмова від наукової дискусії, орієнтація виключно на прибуток й бюрократичний спосіб визначення істини, по суті, стали руйнівною силою для функціонування наукового пізнання та знання. Особливо відчутно бюрократизація науки проявилася в області суспільних наук, що піддалися і нині піддаються могутньому ідеологічному пресові.

На даний час суспільствознавство намагається ґрунтовно розібратися в деструктивних тенденціях, які привели до відставання всіх областей наукового знання, що спричинені насамперед постійною напругою між науковою творчістю (змістом) і бюрократизованою інституцією (формою).

Тому, „євроремонт” української науки треба починати не з фасаду, а зсередини, інакше це загрожує важкими, а то й непоправними негативними наслідками для всієї країни. Наука є визначальною продуктивною силою суспільного розвитку. Вона повинна бути націлена на конструктивну діяльність по створенню нового, а не займатися підміною змісту – новою формою (імітацією наукової творчості, конструюванням перетворених форм буття).

В освіті перехід на нові форми і методи навчання, що мають сприяти розвитку творчої самостійності індивіда є нічим іншим як формалізацією процесу навчання, яка перетворюється в одну з псевдоголовних задач нашої системи освіти, яка цілком „природно” приводить до квазінавчання. Яке, в свою чергу, можна трактувати двояко: як процес оптимального, з потужною науковою базою, навчання, яке лише змінює форму задля індивідуалізації контролю; і як процес європізації (мавпування) – невизнання власних наукових досягнень, наукова імітація, що насправді є лише ідеологічною пересторогою недолугої бюрократизованої системи освіти, що вона заради самозбереження готова нехтувати суспільними інтересами.

Так, офіційно громадянам України буде надана можливість навчання в будь-якому європейському вузі. Питання в іншому: хто зможе нею скористатися? Так ті ж, хто нею користується і зараз. Виходить, європейська освіта стане долею багатих людей, що граничить з появою каст не просто забезпечених, але й інтелектуально розвинутих людей, що згодом і будуть керувати країною, тобто складати її бюрократичний апарат. На цей рахунок влучно висловився Макс Вебер у своїй знаменитій роботі „Бюрократія”: кастовість бюрократичного апарата типова для васальних відносин.

Болонський процес це сучасна форма глобалізації, пов'язана з ідеєю формування "суспільства знань", яке буде відповідно будуватися на класових позиціях.

Істотними недоліками, що стримують модернізацію вищої освіти, є формалізм, адміністрування (формалізм в управлінні), поспішність у прийнятті важливих рішень, що вимагають попереднього вивчення і обговорення. Це відноситься, зокрема, до таких масштабних соціально-економічних експериментів, як введення єдиного державного іспиту і державних іменних фінансових зобов'язань.

Послідовний розвиток української системи освіти повинний вивести її з режиму виживання в режим розвитку, від режиму бюджетного змісту – до режиму інвестування в неї. План відновлення освіти припускає збільшення фінансового ресурсу системи освіти, як за рахунок бюджету, так і за рахунок залучення в систему освіти позабюджетних коштів. Повинен бути досягнутий такий рівень фінансування, що забезпечить не тільки потреби поточного функціонування, але і гарантує її випереджальний розвиток. Плани модернізації освіти передбачають істотне розширення зв'язку професійного навчання з практикою і науковими дослідженнями, удосконалювання взаємин професійних освітніх установ з виробництвом.

Наша система освіти вступає в протистояння зі світовою вузькоспеціалізованою освітньою методологією, адже запровадження модульного контролю, системи рейтингів і т.д., не змінило, не прирівняло, не інтегрувало безпосередньо європейську і українську освіту.

Російські науковці Авдулов та Кулькін в своїх роботах аналізуючи взаємовідносини між наукою і владою, як двома соціальними інституціями, визначили їх взаємну суспільну значущість і провели аналіз державної політики щодо науки на прикладі США і Росії [1]. І хоча їхні дослідження є для нас дуже важливим, але в той же час недостатніми, тому що існує постійна напруга між освітою (безпосередньо) і бюрократизованою науковою інституцією. Тобто, проблема бюрократизації лежить не тільки в площині взаємовідносин соціальних інституцій, але і всередині нього.

Управлінська діяльність у галузі науки повинна бути спрямована на усунення інституціональних проблем, із якими зіштовхуються вчені (особливо

молоді), за допомогою:

- активізації горизонтальних зв'язків у дослідницькій площині;
- прищеплювання навичок самоорганізації;
- оволодіння самопрезентацією в академічному середовищі [4].

Це особливо є актуальним для молодих фахівців, які тільки оволодівають навичками проведення наукового дослідження. Для ефективного стимулювання їх роботи потрібно:

- формувати дослідницькі команди;
- проводити науково-освітні заходи;
- займатися розробкою технологій і методів їхньої взаємодії;
- залучати молодих науковців до організації і впровадження освітніх програм: навчальних курсів, практичних, семінарів;
- формувати локальні Інтернет-проекти спільних електронних бібліотек.

І це все повинно відбуватися на фоні різноманітних регіональних програм підтримки науково-технічного потенціалу [2].

Адже обговорення доктрини розвитку освіти і науки на місцях, було формальним, а тому воно не торкнулося реальних проблем та залишило байдужими науковців. Бо вони в основній масі сприймають себе як садівників, які ставляться до всього упереджено з консервативної позиції. За останні роки від „беззаконня і свавілля” бюрократичної системи, наука, замість того, щоб розвиватися лише страждала і втрачала дорогоцінний час. А рівень освіти нації визначає її науковий потенціал, який, в свою чергу, є рушієм прогресу. Тому не можна розглядати науку без освіти, яка є тим ґрунтом в якому зароджується, формується і в більшості випадків функціонує дійсна, така нам необхідна, наукова творчість.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Авдулов А.Н., Кулькин А.М.* Власть, наука, общество. – М.: ИНИОН РАН, 1994. – 284 с.
2. *Келле В.Ж.* Функции государства в научно-технической сфере: Россия и мировой опыт // ИИЕТ РАН. Годичная научная конференция, 1998. – М.: ИИЕТ РАН, 1999. – С.178-183.
3. *Макаренко В. П.* Научная деятельность и организационные структуры: К проблеме бюрократизации науки // Наука и научное творчество. – Ростов: Ирда, 1985. – С. 89.
4. *Мирский Э.М.* Управление и самоуправление в научно-технической сфере // Социологические исследования. – 1995. – № 7. – С. 3-17.
5. *Юревич А.В., Цапенко И.П.* Функциональный кризис науки // Вопросы философии. –1998. – №1. – С. 75.